

*Очеретний Д.С.,
аспірант кафедри міжнародного обліку і аудиту,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ РОЗБУДОВИ В УКРАЇНІ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Анотація. У статті проаналізовано основні напрями побудови в Україні ефективної моделі інноваційного підприємництва, а саме формування інститутів «посівної» підтримки інноваційних розробок вітчизняних компаній, розширення доступу малих і середніх компаній до інструментів фондового фінансування, докорінного реформування й удосконалення діяльності інститутів державного менеджменту, відповідальних за реалізацію політики у сфері стимулювання й підтримки малого і середнього бізнесу.

Ключові слова: інноваційне підприємництво, ефективна модель, інтелектуальна власність, інноваційні розробки, бізнес-структури.

Постановка проблеми. Розбудова в Україні ефективної моделі інноваційного підприємництва передбачає як необхідну умову реалізацію диверсифікованої і розгалуженої системи інфраструктурних, організаційно-інституційних, фінансово-економічних, інформаційних і маркетингово-логістичних заходів, інструментів і механізмів, спрямованих на підтримку усіх ланок інноваційних процесів та забезпечення їх інтеграції в єдиний процес інноваційного відтворення, а саме від генерування науково-технічних ідей до їх комерціалізації та збуту на внутрішньому і міжнародному ринках. Що стосується інфраструктурного забезпечення, то його репрезентує широкий спектр державних і приватних організацій й інституцій (компаній, посередників, науково-дослідних установ), які прямо або опосередковано включені в інноваційні процеси і забезпечують реалізацію, функціонування і розвиток їх ключових форм. При цьому повний доступ до ресурсів і послуг таких інституцій обов'язково має бути відкритий будь-якому суб'єкту малого і середнього підприємництва, який має намір займатись інноваційною діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням пошуку ефективної моделі інноваційного підприємництва присвячені праці багатьох вчених. Зокрема, Я.В. Жаліло [1] у своїх працях розглядав перспективи для розвитку малого бізнесу в Україні в умовах євроінтеграції, О.В. Собкевич, А.В. Шевченко [4] присвятили свої дослідження особливостям виробничого співробітництва України та ЄС. О.Ю. Біленький, О.М. Галенко, В.М. Столярчук, Я.М. Столярчук [3] досліджують тенденції розвитку світового ринку інтелектуальної власності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Недостатньо вивченим залишається питання розбудови в Україні фінансових механізмів розвитку вітчизняного інноваційного підприємництва.

Мета статті полягає в аналізі напрямів та механізмів побудови ефективної моделі інноваційного підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з напрямів розбудови в Україні ефективної моделі інноваційного підприємництва є формування інститутів «посівної» підтримки

інноваційних розробок вітчизняних компаній. Особливо обнадійливі перспективи щодо цього має становлення у нашій державі національної мережі іннолабів (консорціумів інноваційного співробітництва науковців, інноваторів-винахідників та суб'єктів підприємництва), стартап-шкіл, небанківських фінансово-кредитних фондів, страхових компаній (що спеціалізуються на страхуванні високо ризикованих проектів), венчурних фінансових установ, центрів інтелектуальної власності, бізнес-інкубаторів. Завдяки чіткій спеціалізації кожного з вищеперерахованих суб'єктів на різних ланках інноваційних процесів їх тісна взаємодія дасть змогу досягнути потужного синергійного ефекту у розвитку вітчизняного інноваційного підприємництва. Тоді як стартап-школи будуть спеціалізуватися на розробці інноваційних проектів; небанківські фінансово-кредитні і венчурні фонди (за умов запровадження стосовно них спеціальних режимів оподаткування) займатимуться їх фінансуванням; центри інтелектуальної власності забезпечуватимуть належний правовий патентний захист інноваційних продуктів, а бізнес-інкубатори виводитимуть їх на ринок.

Характеризуючи інститути «посівної» підтримки інноваційних розробок вітчизняних компаній, важко переоцінити значення повномасштабної імплементації європейського досвіду щодо розв'язання складних проблем, пов'язаних із реструктуризацією депресивних старопромислових регіонів. Стратегічні пріоритети у цій царині вбачаються у такому:

- формування у структурі регіональних центрів зайнятості консультативних пунктів з надання методичної допомоги у започаткуванні інноваційного бізнесу, розробка бізнес-планів для отримання мікрокредитних ресурсів тощо;
- передача у власність або довгострокову оренду за символічну ціну вільних виробничих приміщень, обладнання, іншого державного чи комунального майна для організації нового чи розширення наявного малого бізнесу;
- державна підтримка розвитку на регіональному рівні креативних індустрій (туризму, культури, традиційних ремесел тощо) як інструмента диверсифікації спеціалізації вітчизняних депресивних територій;
- впровадження практики проведення на всеукраїнському і регіональному рівнях конкурсів бізнес-проектів підприємців-початківців та мікропідприємців, котрі змагатимуться за отримання фінансування їх реалізації від відомих інвесторів або грантової підтримки від інституцій сприяння розвитку бізнесу [1].

Ефективний розвиток інноваційного підприємництва в Україні є неможливим без приведення у відповідність до діючих міжнародних стандартів вітчизняної системи захисту інтелектуальної власності. Йдеться про те, що сучасний формат науково-технічного й інноваційного співробітництва, зокрема міжнародного, є немислимим без ефективної охоронної системи об'єктів інтелектуальної власності. Більше того, з урахуванням усталеного статусу України як одного зі світових

порушників авторських прав з найвищим рівнем контрафакту та піратства [2] до числа пріоритетних висувається завдання повного унормування правовідносин у цій царині. Це перш за все повна імплементація норм Розділу 9 Угоди про асоціацію між Україною і Євросоюзом на основі:

- спрощення процедур комерційного використання результатів інноваційної діяльності, укладення ліцензійних і сублідрядних угод на добровільній основі, а також міждержавного технологічного трансферу;

- організації загальнодоступної електронної бази інформаційних даних щодо зареєстрованих в Україні і країнах ЄС торговельних марок;

- нарощування рівня захисту авторських прав на основі посилення взаємодії відповідальних осіб у сфері протидії онлайн-піратству та імплементації механізму виключень до об'єктів авторського права;

- поглиблення співробітництва України і держав Європейського Союзу у сфері правової охорони торговельних марок – брендів, котрі не потребують офіційної реєстрації;

- розширення наявної в Україні бази зареєстрованих географічних позначень та їх подальшого обслуговування, а також компенсування вітчизняним товаровиробникам (зокрема, за рахунок кредитів ЄБРР, Європейського інвестиційного банку тощо) витрат, пов'язаних зі зміною назв продуктів, котрі співпадають з офіційно зареєстрованими у країнах Євросоюзу географічними позначеннями [3, с. 249, 251].

На часі й безальтернативним сьогодні є і забезпечення повної конвергенції вітчизняної нормативно-правової бази із захисту прав інтелектуальної власності з міжнародними нормами. Йдеться про нагальну необхідність ратифікації Україною низки важливих міжнародних конвенцій та угод (насамперед Сінгапурського договору про право з торговельних марок 2006 р.; Локарнської угоди про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків 1968 р. (зі змінами 1979 р.); Страсбурзької угоди про міжнародну патентну класифікацію 1971 р. (зі змінами 1979 р.); а також її приєднання до договірної бази Всесвітньої організації інтелектуальної власності.

У розбудові вітчизняної системи захисту прав інтелектуальної власності особливу стимулюючу роль здатні відіграти і такі заходи, як імплементація діючих в ЄС норм щодо передачі технологій, згенерованих за кошти державного бюджету; посилення захисту комерційної інформації; колективне управління авторськими і суміжними правами; а також розробка системи організаційного, фінансового й юридичного супроводження інтеграції української наукової і винахідницької спільноти у європейську патентну систему [4]. Важливим при цьому є надання права державним науково-дослідним інституціям й організаціям на укладення угод про кооперацію у сфері досліджень та розробок з приватними компаніями, передбачивши передачу останнім права власності на інтелектуальні продукти – результати спільних інноваційних досліджень. Реалізація цих заходів забезпечить не тільки суттєве підвищення гарантій вітчизняних споживачів на споживання якісної продукції за адекватними цінами, але й ефективний захист інвестиційних капіталовкладень у розробку нових інноваційних товарів та їх ринкову комерціалізацію.

Потужного імпульсу динамізації вітчизняного інноваційного підприємництва надасть розширення доступу малих і середніх компаній до інструментів фондового фінансування. З огляду на міжнародний досвід у цій сфері найбільш обнадійливі перспективи мають, зокрема, програми і проекти

міні-IPO, заснування малими компаніями власних фондів прямих інвестицій, а також створення спеціалізованих фондових структур, котрі займатимуться виключно лістингом цінних паперів високотехнологічних компаній (на кшталт “Nasdaq”) з їх допуском до торгів і здійсненням контрольних процедур на відповідність цінних паперів та їх емітентів встановленим вимогам біржі. Наприклад, у Польщі, окрім Варшавської фондової біржі, активну роботу розгорнув і фондовий майданчик “New Connect”, заснований спеціально для малих і середніх компаній, який дає їм змогу залучати фондове фінансування на суму від 1 до 3 млн. євро [5, с. 62]. Підтвердженням ефективності цього інституту є, зокрема, активний перехід польських компаній останніми роками з платформи “New Connect” на головний фондовий майданчик, оскільки залучений капітал дав змогу у максимально короткі терміни наростити їх обіг, ринкову частку і рівень капіталізації активів. Отже, Україна, на нашу думку, повинна скористатись цим позитивним досвідом, оскільки левова частка інвестиційного капіталу вітчизняних компаній малого і середнього бізнесу залучається шляхом приватних розміщень (а не IPO), а отже, не дає приватним інвесторам доступу до високодохідних активів.

Вітчизняне інноваційне підприємництво буде здатне стати потужним рушієм реального технологічного прориву України тільки за умов докорінного реформування й удосконалення діяльності інститутів державного менеджменту, відповідальних за реалізацію політики у сфері стимулювання й підтримки малого і середнього бізнесу. Пріоритетність цього напрямку обумовлена тим, що останніми роками всі ми стали свідками певного дублювання регуляторних функцій у цій сфері між Державною регуляторною службою, з одного боку, та Міністерством економічного розвитку та торгівлі, з іншого. З огляду на це на перший план сьогодні виходить питання щодо посилення міжвідомчої координації у сфері поточного і стратегічного регулювання інноваційного підприємництва. Досягнення цієї стратегічної мети є неможливим без ухвалення загальнодержавної стратегії розвитку малого і середнього бізнесу на парадигмальних засадах загальноєвропейського Акта про малий бізнес (Small Business Act), зокрема у частині інструментарію державної підтримки інноваційного підприємництва, його дерегулювання, зниження бар'єрів входу на ринок та у доступі до джерел фінансування, інтернаціоналізації діяльності малих і середніх компаній. Обов'язковою умовою є також узгодження цієї стратегії з провідними вітчизняними бізнес-асоціаціями, що надасть їй максимально практичного спрямування.

Важливу інституційну роль у розвитку вітчизняного інноваційного підприємництва може відіграти спеціалізована публічна агенція, створена у структурі Міністерства економічного розвитку та торгівлі. Її функціональні компетенції мають лежати у площині реалізації цієї стратегії із закріпленням статусних повноважень щодо міжвідомчого координування державної підтримки вітчизняного підприємництва на основі включення до складу її керівних структур повноважних представників головних державних інститутів, відповідальних за розвиток бізнес-структур.

Ефективне функціонування вітчизняного інноваційного підприємництва неможливе і без імплементації у господарську практику визнаного у міжнародній практиці інструментарію податкового стимулювання, здатного перевести національну економіку на використання інтенсивних чинників макроекономічного зростання. Насамперед йдеться про необхідність запровадження в Україні податкових канікул терміном на

5 років для інноваційних компаній малого бізнесу, що займаються науково-технічними розробками за піонерними технологічними напрямками (особливо у випадку виробництва та/або експорту інноваційно-місткої і високотехнологічної продукції).

Податковий інструментарій розвитку інноваційного підприємства як обов'язковий компонент має передбачати і запровадження податкових пільг для науково-дослідних установ і організацій, а також вищих навчальних закладів. Ця група пільг має передбачати, зокрема, їх звільнення від сплати ввізного мита, податку на додану вартість та інших обов'язкових платежів на науково-дослідне обладнання, комплектувальні і запасні частини до них, витратні матеріали і реактиви, науково-технічну і навчальну літературу, що імпортується до України для забезпечення інноваційної діяльності вищезазначених суб'єктів. На часі сьогодні і запровадження податкових пільг у формі знижених ставок державного патентного збору для індивідуальних винахідників; зниження ставок податку на прибуток тих компаній, що працюють за пріоритетними напрямками продукування й експорту високих технологій; а також надання дозволу інноваційним компаніям під час розрахунку оподаткованого прибутку включати у загальну суму своїх виробничих витрат певний відсоток витрат на ДіР. При цьому слід передбачити механізм обов'язкового зарахування сум податків на спеціальні рахунки бізнес-структур із зобов'язанням їх подальшого цільового використання виключно на науково-технічну й інноваційну діяльність економічних суб'єктів, інвестування у розвиток дослідно-експериментальної бази (інноваційний податковий кредит), насамперед за проектами у пріоритетних напрямках інноваційного прогресу, що реалізуються на платформах вільних економічних зон, технологічних і наукових парків.

Вагому стимулюючу роль у розвитку вітчизняного інноваційного підприємства здатне відіграти удосконалення діючої системи його амортизаційного регулювання на основі запровадження диференційованих ставок і термінів амортизаційних відрахувань залежно від типів основних фондів і нематеріальних активів. Це дасть змогу бізнес-структурам у максимально короткі терміни сформувати фонди виробничого нагромадження з акумулювання грошових ресурсів на спеціальних рахунках підприємств з подальшим їх цільовим використанням на потреби налагодження інноваційного виробництва. Водночас існує нагальна потреба у запровадженні підвищених ставок оподаткування прибутку тих компаній і фірм, котрі використовують застарілі енергомісткі технології, що дасть змогу реалізувати стосовно бізнес-структур інструменти примусу і пресингу, а отже, спонукати їх до технологічної модернізації своїх виробничих потужностей. При цьому має бути передбачено отримання підприємствами пільгових податкових кредитів на освоєння інноваційних технологій у сфері енергоощадності й енергоефективності.

Спираючись на міжнародний досвід, можемо стверджувати, що важливу роль у розбудові ефективної моделі інноваційного підприємства в Україні здатна відіграти потужна інформаційно-аналітична і консалтингова підтримка суб'єктів малого і середнього бізнесу з боку держави. Вона передбачає, зокрема, комплекс заходів, спрямованих на розбудову ефективних інформаційних мереж зовнішньоторговельної інформації; сприяння започаткуванню підприємницької діяльності каналами Інтернету; розроблення рекомендацій щодо виходу компаній малого і середнього бізнесу на зовнішні ринки і нарощування їх експорту; організацію ефективної системи обміну економічною інформацією між українськими і зарубіжними партнерами; проведення масштабних рекламних, іміджевих і

пропагандистських кампаній з метою популяризації розвитку економічних відносин з Україною [6, с. 33]; формування баз даних про наявні інфраструктурні об'єкти підтримки малого і середнього бізнесу тощо.

Висновки. Побудова інноваційного підприємства пов'язана насамперед з реалізацією системи невідкладних заходів щодо активізації венчурного фінансування малих і середніх компаній, державного стимулювання технологічної кластеризації національної економіки, формування інститутів «посівної» підтримки інноваційних розробок вітчизняних компаній, розширення доступу малих і середніх компаній до інструментів фондового фінансування, докорінного реформування й удосконалення діяльності інститутів державного менеджменту, відповідальних за реалізацію політики у сфері стимулювання й підтримки малого і середнього бізнесу.

Техноглобалізаційний формат функціонування вітчизняного інноваційного підприємства відкриває значні перспективи активного використання Україною інтеграційного інструментарію його активізації і розвитку насамперед на основі її міжнародного партнерства з державами Європейського Союзу, участі у розбудові європейського дослідницького простору та ефективного використання інструментів і механізмів, закладених в Угоді про асоціацію між Україною і ЄС. Науково-технічне співробітництво України і держав Євросоюзу реалізується нині на основі як двосторонніх угод про інноваційну взаємодію, так і наднаціональних механізмів кооперації у межах діючих рамкових програм. Їх синергійний економічний ефект є результатом як глобального характеру міждержавного інноваційного співробітництва й об'єднання зусиль різних країн у розв'язанні найактуальніших проблем фундаментальної науки і господарської практики, так і міждисциплінарності ДіР, нарощування масштабів іноземного фінансування інноваційних розробок та розширення участі держав у міжнародних науково-дослідних проектах і програмах.

Резюмуючи вищевикладене, наголосимо на тому, що сьогодні в Україні ще не завершився процес формування сприятливого середовища інноваційного підприємства, що вимагатиме подальшого об'єднання зусиль державних і приватних інститутів, громадських організацій і населення для його динамізації з метою виведення національної економіки на якісно вищий щабель розвитку.

Література:

1. Жаліло Я.В. Євроасоціація і нові можливості для розвитку малого бізнесу в Україні / Я.В. Жаліло // Дзеркало тижня. – 2015. – 20 листопада. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/macrolevel/jevvoasociaciya-i-novi-mozhливostidlya-rozvitku-malogo-biznesu-v-ukrayini_.html
2. 2016 International Property Rights Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://internationalpropertyrightsindex.org/ipri2016>
3. Глобальний ринок інтелектуальної власності: масштаби, структура, інститути : [монографія] / [О.Ю. Біленький, Я.М. Столярчук, О.М. Галенко, В.М. Столярчук]. – К. : Фенікс, 2016. – 271 с.
4. Собкевич О.В. Перспективи розвитку науково-технічного і виробничого співробітництва України з країнами ЄС : аналітична записка / О.В. Собкевич, А.В. Шевченко // Інститут стратегічних досліджень. – 2015. – № 49, Серія «Економіка». – С. 18–20.
5. Імплементация високих технологій в економіку України : наукова доповідь / [за ред. І.Ю. Єгорова, І.В. Одотюка, О.Б. Саліхової]. – К. : НАН України, ДУ «Інститут екон. та прогноз. НАН України», 2016. – 166 с.
6. Зарицька Н.С. Сучасний рівень та потенційні можливості торговельного співробітництва України та США / Н.С. Зарицька // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Вип. 17. – Ч. 1. – С. 32–34.

Очеретный Д.С. Ключевые направления развития в Украине эффективной модели инновационного предпринимательства

Аннотация. В статье проанализированы основные направления построения в Украине эффективной модели инновационного предпринимательства, а именно формирование институтов «посевной» поддержки инновационных разработок отечественных компаний, расширение доступа малых и средних компаний к инструментам фондового финансирования, коренного реформирования и совершенствования деятельности институтов государственного менеджмента, ответственных за реализацию политики в сфере стимулирования и поддержки малого и среднего бизнеса.

Ключевые слова: инновационное предпринимательство, эффективная модель, интеллектуальная собственность, инновационные разработки, бизнес-структуры.

Ocheretnyi D.S. Key areas of innovation business effective model development in Ukraine

Summary. The article deals with the analysis of the main trends of construction in Ukraine of an effective model of innovation business, namely the formation of “seeding” institutions of supporting innovation domestic companies expanding access of small and medium-sized companies to the tools of stock financing, radical reformation, and improvement of the state management institutions activity, responsible for policy implementation in stimulating and supporting small and medium businesses.

Keywords: innovative entrepreneurship, effective model, intellectual property, innovations, business structures.